

VII Den svenska förmögenhetsfördelningen 1983/84

av N Anders Klevmarken

Varje svensk äger ca 200 tusen kronor

Nettoförmögenheten per hushåll, dvs summa tillgångar minskade med skulderna, uppgick vid årsskiftet 1983/84 till cirka 400 000 kronor, vilket var omkring 3,5 gånger den disponibla inkomsten. Om nettoförmögenheten divideras med antalet konsumtionsenheter per hushåll, dvs antalet personer i hushållet viktat bl a med hänsyn till att barn konsumerar mindre än vuxna, erhålles ett belopp på drygt 200 000 kronor. Medianförmögenheten per konsumtionsenhet och hushåll var ca 160 000 kronor.

Dessa uppgifter bygger på de intervjuuppgifter från ca 1 500 hushåll som insamlats i projektet Hushållens ekonomiska levnadsförhållanden (HUS). I förmögenhetsbegreppet ingår fastigheter, finansiella tillgångar samt inventarier och varaktiga konsumtionsvaror, men däremot inte pensionsförsäkringar.

Förmögenheter mer ojämnt fördelade än inkomsterna

Förmögenhetsfördelningen är betydligt ojämnare än inkomstfördelningen. Detta illustreras i figur 1 av s k Lorenzkurvor. Sedan hushållen rangordnats efter deras förmögenhet (inkomst) har den kumulativa andelen av antalet hushåll avsatts på den vågräta axeln och den kumulativa andelen av hushållens samlade förmögenheter (inkomster) på den lodräta. En fullständigt jämn fördelning, dvs en fördelning där alla har lika stor förmögenhet (inkomst), representeras av den heldragna 45°-linjen. Ju ojämnare fördelningen är, desto mer avviker kurvan från 45°-linjen. Den nedre kurvan gäller således förmögenhetsfördelningen och den övre inkomstfördelningen.

Lorenzkurvan kan användas för att beräkna t ex hur stor andel av de samlade förmögenheterna som de 10 % rikaste hushållen har. Diagrammet visar att de år 1983/84 förfogade över drygt 30 % av förmögenheterna och ca 20 % av inkomsterna. Jämfört med motsvarande resultat från andra svenska studier är detta en mycket kraftig utjämning. Roland Spånt redovisade t ex i sin undersökning från 1975 att de 10 % rikaste hushållen förfogade över 55 % av förmögenheterna. En stor del av skillnaden kan förmodligen förklaras av att olika dataunderlag använts. I Spånts undersökning användes taxeringsmaterial, och han fick därmed en god representation av de största förmögenheterna. I en intervjuundersökning som HUS-undersökningen är det sannolikt att man får en underskattning av de stora förmö-

genheterna. (Hur skall man korrigera för detta?) Däremot får man bättre skattningar på marknadsvärdet av de varaktiga konsumtionsvarorna och på värdet av eget hem, bostadsrätter och andelslägenheter. Då dessa tillgångar utgör en stor andel av de små och medelstora förmögenheterna bidrar även detta till att vi får en jämnare förmögenhetsfördelning än Spånt fick.

HUS-projektet gör det möjligt att förstå varför

En stor fördel med HUS-materialet är att man kan studera inte bara hur stora förmögenhetsskillnaderna är mellan olika typer av hushåll utan även varför skillnaderna uppstått. I en regressionsanalys har vi undersökt hur nettoförmögenheten per konsumtionsenhet och hushåll varierar med hushållsföreståndarens ålder, med familjetyp, region, hushållsföreståndarens och dennes makas/makes utbildning och erfarenhet av förvärvsarbete samt några variabler avsedda att fånga social bakgrund och arv.

Nettoförmögenheten visar som väntat en mycket stark samvariation med hushållsföreståndarens ålder. Den åldersgrupp, 55-65 år, som har den största förmögenheten har 2,4 gånger så stor förmögenhet som den yngsta åldersgruppen. Figur 2 visar t ex att hushåll med endast två vuxna i genomsnitt har 36 % större förmögenhet än hushåll med två vuxna och minst tre barn. Hushåll utan barn har betydligt större förmögenhet än hushåll med barn. Detta resultat beror inte på att barnfamiljer är yngre. Makarnas utbildning och hushållsföreståndarens arbetsmarknadserfarenhet har också stor betydelse för förmögenheternas storlek. Som exempel kan nämnas att den genomsnittliga relativa förmögenhetsskillnaden mellan de hushåll som har en föreståndare med studentexamen eller högre utbildning, och de som har en föreståndare med grundskola är ca 89 %. Hushåll med en föreståndare, som är egen företagare eller självständig yrkesutövare, har i genomsnitt 44 % större förmögenhet än de hushåll vars föreståndare inte är egen företagare. Ingen av de variabler som avsågs fånga uppväxtmiljö och arv hade någon stark effekt.

Det egna hemmet dominerar i medelfamiljens privata förmögenhet

Figur 3 visar bruttotillgångarnas fördelning på tillgångsslag och skuldernas fördelning på typ av skuld. De helt dominerande tillgångsslagen är de egna hemmen och de varaktiga konsumtionsvarorna. Fördelningen varierar något beroende på hushållstyp. Pensionärer har förhållandevis mycket av sina tillgångar i inventarier, varaktiga varor och banktillgodohavanden, medan de stora barnfamiljerna har praktiskt taget alla sina tillgångar i bostaden, i inventarier och i varaktiga varor. De har också relativt stora skulder på bostaden. Förmögenhetssammansättningen beror också på förmö-

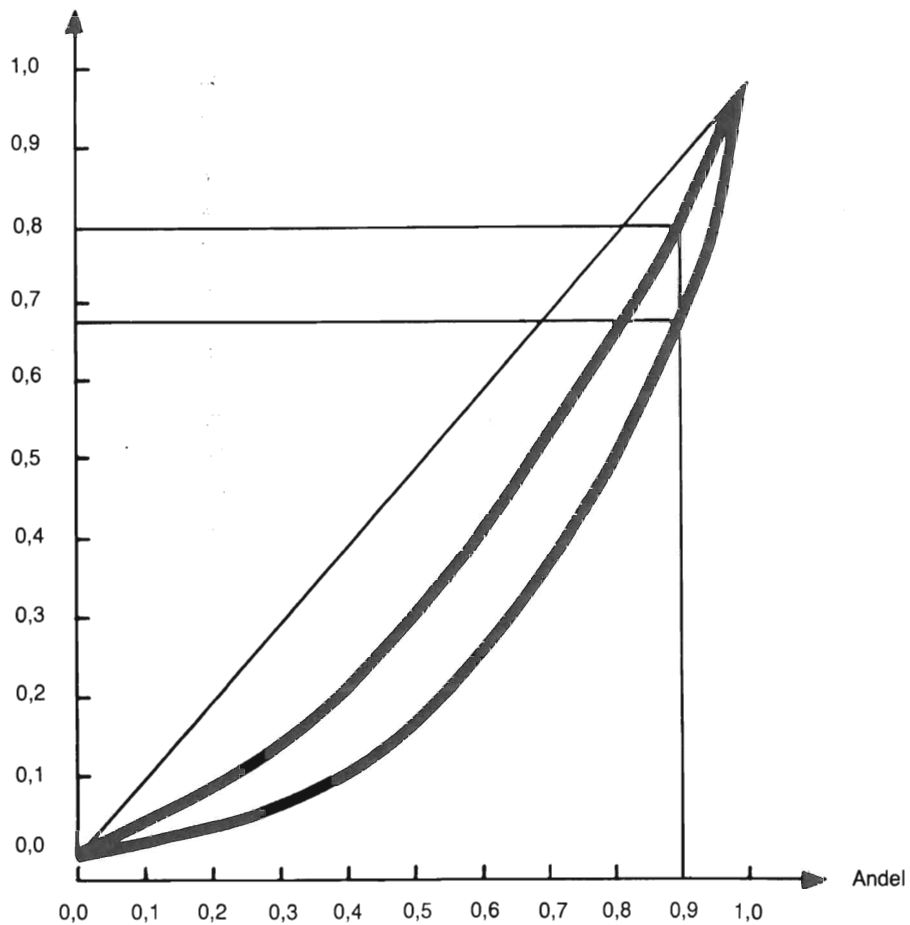
genhetens storlek. Ju större förmögenheten är, desto större andel utgörs av fritidshus och övriga fastigheter samt aktier och obligationer.

Åldersstruktur och familjesammansättning avgör skillnaden i förmögenhet

Förmögenhetsskillnaderna beror således till en mycket stor del på skillnader i hushållens sammansättning och åldersstruktur. Förmögenhetsplaceringarna motiveras främst av behovet av att konsumera vissa tjänster, som

Figur 1 Lorenzdiagram för disponibel inkomst och total nettoförmögenhet per hushåll

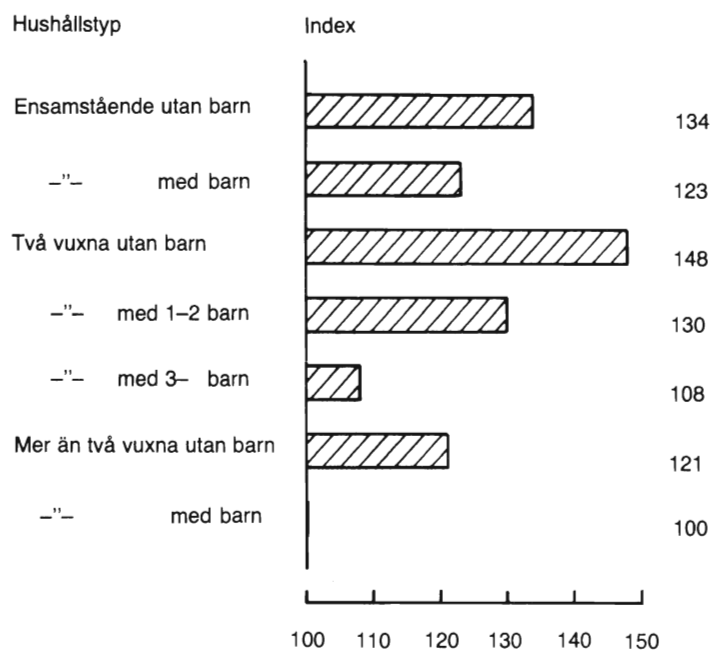
Andel av summa
disponibel inkomst
resp. förmögenhet

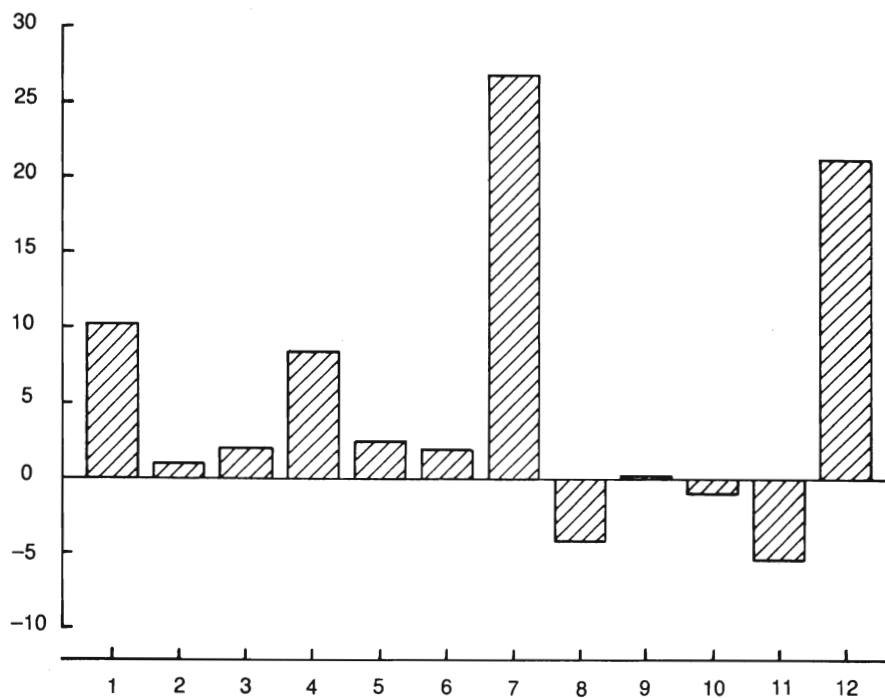
bostadstjänster och tjänster från varaktiga konsumtionsvaror samt att man vill ha en viss likviditetsreserv. Endast för den lilla minoritet av hushåll som har en större förmögenhet blir det fråga om portföljval och förmögenhetsförvaltning i egentlig mening.

Det är svårt att samla in pålitliga förmögenhetsdata och felkällorna är många. I vår fortsatta forskning måste vi därför göra jämförelser med officiell statistik och andra undersökningar för att verifiera våra resultat. När 1986 års HUS-data blir färdiga för analys under hösten 1987 får vi ytterligare jämförelsematerial och framför allt möjlighet att studera förändringen i förmögenhetsfördelningen. Då förmögenhetsbildning är en långvarig process skulle vi dock idealt behöva flera nya observationer på samma individer för att på ett bättre sätt fånga de förmögenhetsöverföringar som sker t ex vid giftermål, skilsmässor och dödsfall, och för att få en längre observationsperiod.

Figur 2 Standardiserade relativa förmögenhetsskillnader mellan olika hushållstyper

Figur 3 Tillgångar och skulder per konsumtionsenhet för alla hushåll

Teckenförklaring

1. En- eller tvåfamiljsfastighet
2. Bostadsrätt eller andelslägenhet
3. Fritidshus
4. Bil, båt, inventarier och andra varaktiga konsumentvaror
5. Banktillgodohavanden
6. Övriga finansiella tillgångar (aktier, obligationer)
7. Summa tillgångar
8. Lån på den egna bostaden
9. Lån på fritidshus
10. Andra lån
11. Summa skulder
12. Total nettoförmögenhet